

Ана ФРИЦХАНД

УДК: 159.922.7:17.02
17.022.1:159.9

МОРАЛНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО ТЕОРИЈАТА НА МОРАЛНО ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА АВГУСТО БЛАЗИ

Кратка содржина

Во овој труд е претставена теоријата на морално функционирање на Августо Блази - еден од најпознатите современи развојни психолози. Неговите истражувања на поврзаноста помеѓу моралното расудување и моралното однесување го промовираат моралниот идентитет како најверојатно решение за јазот меѓу овие два домена на моралноста. Во таа насока авторот го развива т.н. селф-модел, кој е фокусиран на „преминот од морално расудување кон морално однесување и на прашањето за конзистентноста на врската расудување - однесување“ (Blasi, 1983; стр. 194). Овој модел е прикажан низ седум пропозиции и има четири суштински карактеристики. Во трудот се посочени дел од истражувањата на Блази и соработниците кои се однесуваат на формирањето и развојот на моралниот идентитет во детството и адолесценцијата. На крајот се наведени предностите на теоријата на морално функционирање во однос на другите познати модели и теории од областа на психологијата на моралот и моралниот развој.

Клучни зборови: МОРАЛЕН ИДЕНТИТЕТ, МОРАЛНО РАСУДУВАЊЕ, МОРАЛНО ФУНКЦИОНИРАЊЕ

Вовед

Интересот за истражување на поимите морален идентитет и морална слика за себе се зголемува почнувајќи од последните две декади на 20 век (Bergman, 2004, 2005). Тоа е последица на повеќедецениската потреба од решавање на загатката околу поврзаноста меѓу моралното расудување и моралното однесување. Притоа, концептот на морален идентитет се посочува како едно можно решение за овој проблем. Најгласниот промовирач на ваквиот приод е Августо Блази (Blasi, 1980, 1983, 1990), кој како ниту еден друг развоен психолог досега успева да го премости јазот меѓу моралното расудување и моралното однесување, развивајќи го моделот на морален селф (според Bergman, 2005).

Блази (Blasi, 1980) истакнува дека когнитивно-развојните теории на Пијаже и Колберг не посветуваат доволно внимание на карактеролошките, себerefлектирачките и мотивациските димензии на личноста. Според него, тенденцијата кон конзистентност на селфот е централна тенденција во организацијата

на личноста. Интегрирањето на моралноста и личноста е клуч за морална зрелост на поединецот (според Bergman, 2004, 2005). Сепак, Блази (Blasi, 2004) не настојува да го намали значењето на теоријата на Колберг, ниту потполно да го редуцира испитувањето на моралното расудување. Напротив, тој нагласува дека моралната когниција е неопходна компонента на моралното функционирање.

Според Арнолд (Arnold, 1993), Блази смета дека тенденцијата на поединецот да се однесува морално многу зависи од степенот до кој неговите морални вредности и верувања се интегрирани во неговата личност, односно во неговиот идентитет. Тој ја нагласува човечката способност да препознае дека сопствените верувања се продукт на самиот поемец, со што се предмет на лична промена. Влијанието што го имаат моралните вредности и верувања на поединецот врз неговиот живот е условено од значајноста која тој самиот им ја припишува. Колби и Дејмон (Colby & Damon, 1992; според Arnold, 1993) при разгледувањето на животот и делото на одредени поединци, истакнати како морални примери во општеството, доаѓаат до слично сознание.

Карло и Поуп Едвардс (Carlo & Pope Edwards, 2005) наведуваат осум клучни прашања на кои научната мисла во областа на моралноста и моралниот развој со децении се обидува да даде одговор. Едно од нив се однесува на тоа „*кои се карактеристиките на поединците кои се вклучуваат во морални, односно во неморални поведенија?*“ (Carlo & Pope Edwards, 2005; стр. XII). На ова се надоврзува и многу често поставуваното прашање *зошто во секојдневниот живот луѓето не постапуваат секогаш во согласност со усвоениот вредносен систем?* И конечно, основното прашање на моралната мотивација: *зошто да се биде морален?!* На овие прашања Блази успева да даде одговор преку селф-моделот сместен во теоријата на морално функционирање, прикажан подолу.

Селф-моделот во теоријата на морално функционирање на Августо Блази

За Блази (Blasi, 1980) моралноста е важна карактеристика на активноста на поединецот и моралниот развој треба да биде насочен кон морално однесување. Сепак, тешко е да се одреди кои постапки се морални, а кои не се морални. Научниците во проучувањето на моралната активност тргнуваат од две различни претпоставки. На неа се гледа или како на моментален резултат од акционите тенденции и нивната поврзаност или како на појава посредувана од сознајните процеси, меѓу кои се моралните верувања, моралното расудување итн. Според Блази, и двата приода имаат недостатоци, бидејќи не ги земаат предвид сите релевантни аспекти во разбирањето на поврзаноста меѓу моралното знаење и моралното однесување. Оттаму, тој ќе нагласи: „*Потребна е психолошка теорија која ќе објасни како и зошто моралното разбирање води кон желбата да се постапува морално*“ (Blasi, 1990; стр. 53).

Авторот смета дека „*моралното расудување има централна улога во моралното функционирање*“ (Blasi, 1980; стр. 1) и дека е потребно подобро

разбирање на поврзаноста меѓу моралното расудување, моралната мотивација и моралниот идентитет (Blasi, 1980, 1983). Блази (според Lapsley & Narvaez, 2004) нагласува дека поединецот поседува морален идентитет до оној степен до кој моралните вредности и верувања се суштински дел од неговото себепознавање. Тој предлага т.н. *селф-модел*, кој е фокусиран на „*премиот од морално расудување кон морално однесување и на прашањето за конзистентноста на врската расудување - однесување*“ (Blasi, 1983; стр. 194). Ова е од голема важност, затоа што емпиријата покажува дека знаењето што е морално добро и правилно не доведува нужно и до морално однесување. Тука се надоврзува и прегледот на истражувањата според кој моралното расудување, само по себе, објаснува само околу 10% од варијабилноста на моралното однесување (Walker, 2004).

Постојат три главни компоненти на моралното функционирање кои се разработени во селф-моделот. Првата - **морален селф** - е насочена кон тоа колку моралните вредности се значајни за селфот на поединецот. Емпиријата покажува дека моралните вредности имаат различен степен на централност во сликата за себе кај различни групи испитаници (на пример, Фрицханд, 2010). Втората – лична **одговорност** за моралното однесување – наречена уште и процес на морална ангажираност, е важен аспект на врската помеѓу расудувањето и однесувањето. Таа го одразува личното чувство на морална вредност. Важноста на оваа компонента на моралното функционирање се потврдува и во теоријата и во емпиријата, кои покажуваат дека постои разлика помеѓу расудување за тоа што е морално правилно да се направи и чувството на морална обврска да се постапи правилно (Walker, 2004).

Третата компонента во моделот на Блази - **конзистентност** или **интегритет на селфот** – е основен мотив во функционирањето на личноста, кој може да биде задоволен само со усогласеност помеѓу расудувањето и однесувањето. Доказ за силноста на овој мотив е длабоката потреба на луѓето да изгледаат морални во сопствените очи и во очите на другите. Тоа е присутно дури и кај оние поединци кои се однесуваат видливо неморално. Како што идентификувал Бандура (Bandura, 1999, 2002; според Walker, 2004), постојат неколку процеси на себезалажување со кои луѓето го минимизираат моралното себесанкционирање. Сепак, Блази истакнува дека кај поединците кои достигнале повисоки стадиуми во моралниот развој и кај кои моралноста е централна во нивниот селф, ваквите процеси се ретко застапени (Blasi, 1995; според Walker, 2004).

Во теоријата на морално функционирање Блази зазема два потполно различни приода во истражувањата, во споредба со другите автори кои работат во областа на психологијата на моралот. Прво, кажано со терминологијата на В. Џејмс, тој се фокусира на Јас-себството, односно на селфот како субјект и дејствувач. Второ, идентитетот го проучува од аспект на модалитети на идентитет, а не како идентитетен статус. Овие негови сознанија се вбројуваат меѓу најзначајните достигнувања во рамките на социокогнитивниот и личносниот развој на адолесцентите. Тие имаат видлива примена во психологијата на моралот, развојната психологија и психологијата на личност (според Lapsley & Narvaez, 2004).

Кога станува збор за селфот како субјект, Блази се спротивставува на сведувањето на селфот на низа слики за себе и теории за себе, нагласувајќи дека кога сликите за себе се одделени од моменталното искуство кое се јавува за време на акцијата, го губат она што е најкарактеристично во селфот како субјект (Blasi, 1993). Станува збор за четири димензии: *а) дејствување*, што се однесува на степенот до кој една акција е нерелевантна осознаена како сопствена, односно чиј извор е самиот поединец; *б) идентитет со себеси*, што се однесува на моменталното сфаќање на селфот во акцијата како идентичен на свесниот, т.е. осознавачкиот селф, сфаќање кое се наоѓа во основата на рефлексивноста и самоконтролата; *в) доживување на единство* меѓу различните акции кои ја сочинуваат конкретната активност на поединецот (на пример, мислење, селекција на зборови, зборување, слушање итн.); и *з) другост (индивидуалност)*, т.е. свесност за себе како субјект кој е различен од другите во своето дејствување. Со еден збор, селфот како субјект е сфатен како специфичен начин на кој поединецот се доживува себеси како субјект, обединет во неговото дејствување, различен од другите субјекти и способен да стои спроти себе во рефлексите (Blasi, 1988; Blasi & Glodis, 1995).

Карактеристики на селф-моделот. Во теоријата на морално функционирање на Блази, селф-моделот е определен како **сознаен модел** не само затоа што тргнува од претпоставката дека поединецот е способен за активно организирање и категоризирање, туку и затоа што бара оценувањето на реалноста и вистината да биде централна функција во процесот на создавањето. Тој е, исто така, **развоен модел**, бидејќи процесите кои се наоѓаат во основата на секоја морална одлука се разгледуваат во развојно-психолошка рамка и се поврзани со развојните димензии (Blasi, 1983).

Како трета карактеристика на овој модел се издвојува неговата **насоченост кон селфот**. Притоа, не само што тоа има суштинска улога во конструирањето на обврзувачките правила туку неговата конзистентност се смета за главен динамички фактор што ги поврзува сознанието и дејствувањето. Последната карактеристика на моделот е неговата **дуалистична природа** кога станува збор за мотивацијата. Имено, од една страна е желбата да се осознае реалноста таква каква што е и, притоа, да се биде отворен, а не под влијание на различни фактори, додека од друга страна е импулсот да се дејствува за да се задоволат нерационалните потреби и анксиозноста која поради нивно незадоволување може да се појави (Blasi, 1983).

Селф-моделот е детално разработен низ седум пропозиции кои се проследени со примери на истражувачки прашања чија цел е да генерираат еден вид емпириски информации, кои на глобално ниво би прикажале различни перспективи на моралното функционирање (Blasi, 1983).

Пропозиции во селф-моделот. Според **првата пропозиција**, *моралните постапки се одговор на ситуации, дефинирани и интерпретирани според структурите на моралното расудување, т.е. според група критериуми кои определуваат што е морално добро* (Blasi, 1983; стр. 196). Со неа се дефинира како постапките кои се (не)морални се разликуваат од оние што се морално неутрални. Така се диференцираат оние морални однесувања кои се под влијание на моралните

судови, од останатите кои не се под вакво влијание. Оваа пропозиција не ја одредува природата на моралните критериуми, за разлика од Пијаже и Колберг, според кои моралните критериуми се развојни трансформации на правдата. Токму во ваквата концепција на моралноста се огледа и најголемото влијание на сознајната теорија врз психологијата на моралното функционирање. Сепак, многу автори истакнуваат дека со концептот на правда не може сеопфатно да се објасни наведената област (на пример, MacIntyre, 1957; Gilligan, 1977, 1982; Naan, 1977; според Blasi, 1983).

Втората пропозиција тврди дека *моралните постапки директно зависат од моралниот избор, т.е. од содржината на моралниот суд. Структурите или критериумите на моралното расудување може да се посредно поврзани со веројатноста дека одредени однесувања ќе се појават или нема да се појават* (Blasi, 1983; стр. 197). Основната поента на оваа пропозиција е дека врската меѓу сознанието и однесувањето е всадена во конкретната одлука да се дејствува или да не се дејствува на одреден начин, а не во структурите на моралното расудување, што е случај во теоријата на Колберг. Оттука, конкретните избори на поединецот се клучни за соодветно проучување на конзистентноста на однесувањето.

Тоа што поединецот поседува апстрактно разбирање на одредени морални критериуми не е гаранција дека конкретна ситуација ќе биде перципирана како релевантна за нив, па дури ни за моралноста. Ова е затоа што постојат индивидуални разлики кои потекнуваат од интересите, образованието и искуството на поединецот. Јасно е дека задачата на решавање хипотетичка морална дилема е многу поразлична од задачата на справување со морална дилема во реален контекст (во прилог на ова тврдење одаг и понови истражувања, на пример Naviv & Leman, 2002). Воедно, конкретните избори и општите критериуми се независни едни од други. Оттаму, различни начини на расудување може да водат до иста специфична одлука и обратно, ист начин на расудување може да води кон спротивни одлуки (Blasi, 1983).

Според **третата пропозиција**, *моралните судови, пред да доведат до акција, понекогаш се процесираат низ втор сет на закони и критериуми, критериуми на одговорност. Функцијата на расудувањето за одговорноста е да определи до кој степен она што е морално добро е во исто време и неопходно за поединецот* (Blasi, 1983; стр. 198). Расудувањето за тоа што е добро или правилно останува апстрактно, дури и тогаш кога е применето во конкретна ситуација, доколку поединецот не го поврзе со себе и не се препознае себеси како неопходно вклучен и во ситуацијата и во дејствувањето. Концептот на одговорност во овој контекст се однесува на постапка која е определена како морална и во исто време е проценета како неопходна за поединецот, иако отсутуваат надворешни притисоци. Расудувањето за одговорноста, меѓу другото, е определено и од законите или критериумите кои се внатрешно кохерентни, стабилни низ ситуациите и карактеристични за поединецот во текот на развојот. Блази (Blasi, 1983) не смета дека е неопходно тоа во секоја ситуација, ниту дека е секогаш експлицитно. Постојат индивидуални, културни и развојни разлики во тенденцијата моралноста да се вложува во личните значења или да се набљудува како суштински значајна за поединецот.

Четвртата пропозиција истакнува дека *опитните критериуми кои се користат за да се дојде до судовите за одговорност се разликуваат од поединец до поединец и се поврзани со себедофинирањето и организацијата на селфот на поединецот* (Blasi, 1983; стр. 200). Според тоа, основите за забележување на акцијата како неопходна се наоѓаат во реализирањето на суштинските карактеристики кои го дефинираат неговиот селф. Специфичното однесување во одредени услови се смета за толку тесно поврзано со она што е поединецот што не би бил истиот тој доколку не би се однесувал во согласност со сопственото расудување (Blasi, 1983).

Ваквата пропозиција се разликува од сфаќањата на Пијаже и Колберг, кои на обврската гледаат како на последица од разбирање на објективната поврзаност на социјалните улоги. Во теоријата на Блази, селфот не е обичен склоп на црти, ставови или перцепции, туку се однесува на начините на кои овие карактеристики се подредени и организирани, а припаѓаат на делот од функционирањето кое се смета за централно, односно длабоко или суштинско. Оттаму, не е доволно да се земат предвид само вербалните одговори на поединецот, одлуките што ги донесува, емоциите што ги манифестира итн. За да се осознае неговиот селф, треба да се дојде до одговорот на прашањето кога и зошто останува верен на себеси во своите постапки и разбирањето на реалноста.

Според Блази (Blasi, 1983), селфот е релевантен за моралноста на два начина: *прво*, да се биде морален, односно да се постапува морално може, но и не мора да биде негов суштински дел; и *второ*, селфот кај различни луѓе може да го карактеризираат различни морални аспекти. За таа цел тој го користи концептот на *морален идентитет* во објаснувањето на овие димензии на индивидуалните разлики. Вака дефиниран, моралниот селф не се јавува пред определена возраст и минува низ значајни развојни промени.

Според **петтата пропозиција**, *премиот од расудување за одговорноста кон дејствување, динамички е поддржан од тенденцијата кон конзистентност на селфот што е централна тенденција во организацијата на личноста* (Blasi, 1983; стр. 201). Основата на оваа пропозиција се наоѓа во тенденцијата кон внатрешна организација што ја поседува поединецот. Поради тоа што расудувањето за одговорноста ја засега неопходната поврзаност меѓу поединецот и акцијата, непостапувањето според сопствените судови се смета за суштинска неконзистентност на селфот. Конзистентноста во теоријата на Блази е сфатена како примарно сознаен мотив, кој има слична динамичка природа како желбата за објективност, за вистина итн. Оттука, тенденцијата е насочувачка и нормативна. Мотивот за себеконзистентност е проучуван и од Колберг како носечки концепт во неговата когнитивно-развојна теорија на морално функционирање. Сепак, во неа моралната акција не е директен резултат од расудувањето за себеси (Blasi, 1983).

Шестата пропозиција тврди дека *конзистентноста меѓу моралното расудување и акцијата ќе биде повисока доколку поединецот поседува ставови и стратегии за справување со интерферирањето на сознајните потреби* (Blasi, 1983; стр. 202). Истражувањата во врска со истражување пред искушението и одложување на задоволувањето на потребата ја отсликуваат ваквата перцепција на

моралното функционирање. Конфликтите и одбранбените реакции може да бидат присутни на секој чекор од развојот и во секоја фаза од донесување морална одлука. Амбивалентноста која ги карактеризира тие чекори во реалните животни дилеми ги прави особено чувствителни на одбрани.

Според Блази (Blasi, 1983), возможно е да се јават стабилни индивидуални разлики и развоен редослед во користењето на одбранбените стратегии. Сепак, за проучување на моралната конзистентност попродуктивно е да се проучуваат способноста да се насочи вниманието што е посредник за конзистентноста меѓу моралното расудување и истрајувањето пред искушение, потоа способноста за контрола и менаџирање на фантазиите, егосилите или стратегиите за справување со стрес, ставот кон или видот на разбирање на реалноста и вистината, степенот на почитување на реалноста, како и местото што таквото знаење и објективност го имаат во себеперципирањето.

Седмата пропозиција тврди дека *кога акцијата е неконзистентна со расудувањето за одговорноста, кај поединецот се јавува чувство на вина како емоционален одговор на таквата неконзистентност во селфот* (Blasi, 1983; стр. 204). Со други зборови, дури и кога голем број фактори, надворешни и внатрешни, се земени предвид, акцијата не може да се предвиди само врз основа на знаењето на моралните верувања. Она што може да се предвиди е дека ќе се јави или конзистентно однесување или чувство на вина. Вината во теоријата на Блази се разликува од традиционалниот концепт во психологијата. На неа не се гледа како на самоказнување или сигнална анксиозност, чија функција е да го спречи недоличното однесување во иднина. Таа е, главно, експресивна по природа и претставува емоционален одговор на перципирањето на сериозно нарушување во селфот на поединецот. Нејзина функција е до одреден степен да ја реорганизира фундаменталната единственост на селфот (Blasi, 1983).

Формирање и развој на моралниот идентитет

Според Бергман (Bergman, 2004), при испитување деца на возраст од шест, дванаесет и седумнаесет години, Блази доаѓа до заклучок дека чувството за лична обврска, т.е. должност во голем степен отсутува кај шестгодишните, но е многу добро разбрано од страна на дванаесетгодишните деца и е тесно поврзано со тоа во што тие веруваат дека е објективно правилно. Кај многу седумнаесетгодишници чувството на обврска е поврзано со личните верувања и личниот интегритет. Повикувајќи се на сопствените истражувања и на истражувањата од други автори (на пример, Nunner-Winkler & Sodian, 1988, според Bergman, 2004), Блази заклучува дека децата од сите возрасти разбираат дека одредени постапки се неприфатливи и погрешни, но дека постојат јасни возрасни разлики во одговорите кои се однесуваат на емоциите. Помалите деца изгледа дека не искусуваат емоции поврзани со разбирањето на она што е погрешно. Поинаку кажано, нивното морално разбирање не поседува мотивациска моќ која е потребна за да ги спречи кај нив присутните

мотиви за дејствување. Оттука произлегува дека моралното разбирање може да постои и без да биде интегрирано со соодветни емоции и мотиви (според Bergman, 2004).

Блази (Blasi, 1993; Blasi & Milton, 1991) истакнува дека промените во субјективното доживување на селфот за време на рана и на средна адолесценција се основните предуслови за создавање одреден идентитет. Според него, идентитетот на поединецот најчесто се опишува преку неговата специфична содржина. Сепак, соодветните компоненти го одредуваат идентитетот само доколку се развиени некои основни карактеристики на селфот и доколку поединецот ги согледува нив како дел од неговиот селф. Ова, исто така, наведува на заклучок дека секогаш кога ваквите основни карактеристики значајно се менуваат, соодветно се менува и идентитетот на поединецот, без оглед на тоа дали неговата специфична содржина е променета или не. Оттука, поврзаноста меѓу содржините на идентитетот и чувството за себе во ваков случај се смета за недовршена и слободна.

Потпирајќи се на теориите на Левинцер, Веслер и Ридмор, Блази и Милтон (Blasi & Milton, 1991) спроведуваат студија која има цел да го разјасни чувството за себе што можеби се наоѓа во основата на субјективното искуство на идентитетот кај адолесцентите. Резултатите потврдуваат дека во преминот меѓу рана и средна адолесценција се случуваат важни промени во начините на кои се искусува селфот. Регистрирани се разлики меѓу половите што покажуваат дека адолесцентките се понапредни во однос на разбирање на внатрешната, еднадвор недостапна психолошка реалност. За адолесцентите промените се силно и конзистентно корелирани со социјалната класа, што сосема отсуствува кај адолесцентките.

Ваквите наоди се слични со оние од студиите на Сузан Хартер (Harter, 1986, 1988; според Blasi & Milton, 1991) и сугерираат дека промените во искусување на селфот кај адолесцентите се потпираат врз развојот на апстрактните поими, врз способноста тие да се комбинираат, како и врз способноста да се создаваат теории и врз новонастанатата осетливост за логичка неконзистентност. Блази и Милтон нагласуваат дека суштинската разлика меѓу испитаниците од рана и од средна адолесценција е во тоа што повозрасните реагираат емоционално на сопствените карактеристики, чувствуваат дека тие им се од примарно значење и дека се посветени да бидат лојални самите на себе.

Блази (Blasi, 1993; Blasi & Glodis, 1995) сугерира дека поединецот се доживува себеси низ процес на дејствување и искусување, поврзан со неговите акции и искуства. Без таквата поврзаност не би постоеле ниту акции ниту искуства, туку само процеси кои се јавуваат нелично во рамки на организмот. Сепак, се чини дека постојат различни начини на поврзување со акциите и искуствата, кои ги определуваат или привремените и ситуационски варијации или повеќе или помалку стабилните индивидуални разлики во искусувањето на селфот. Одлуката во што да се верува и искуството на согледување на личните верувања се два различни, иако не заемно исклучиви начина на доживување на селфот во акција и укажуваат на два различни селфа како субјекти. Ваквиот концепт на *селфот како субјект* произлегува од анализа на тоа дека се подразбира да се доживува, особено да се

доживуваат намерните активности и селфот на поединецот во нив. Селфот како субјект е извлечен индиректно и моментално од различни намерни акции кои за директни објекти ги имаат надворешните или внатрешните настани (Blasi, 1993; Blasi & Glodis, 1995).

Предности на селф-моделот во однос на другите постојни модели

Постојат неколку предности на овој модел во однос на другите постојни модели. Тој ги комбинира најважните поенти од теориите на Пијаже и Колберг, како и од теоријата на Колби и Дејмон, која во овој труд не се разработува. Во однос на моралниот селф делумно ги презема сознанијата од теоријата на Левинцер. Воедно, ги надминува нивните недостатоци така што ја зачувува централноста на моралното сознавање, но не ја објаснува целата психологија на моралот, повикувајќи се само на него. Наместо тоа, ги зема предвид индивидуалните разлики, личната одговорност и мотивацијата како сериозни, независни фактори кои имаат влијание врз моралниот развој на поединецот (според Bergman, 2004).

Овој модел ги задржува двата основни вида морално расудување од теоријата на Колберг - деонтичко расудување и расудување за одговорноста – но, многу појасно ги разграничува и објаснува низ новиот концепт на морален идентитет. Го артикулира мотивациониот потенцијал на моралното разбирање, создавајќи нов контекст за размислување во врска со феноменот на *акрасија* (слабост на волјата), кој Колберг не успева да го објасни (според Bergman, 2004).

Уште една разлика меѓу овие две теории, содржана во петтиот принцип соопштен погоре, е една од суштинските карактеристики на теоријата на Блази. Неа ја посочува Лепсли (Lapsley, 1996; според Bergman, 2004), истакнувајќи дека за Колберг моралната мотивација да се дејствува потекнува од верноста на поединецот на насочувачката природа на моралните принципи, што значи дека ако не дејствува, тој ги изневерува моралните принципи. Напротив, за Блази моралната мотивација да се дејствува е последица од моралниот идентитет, што значи дека ако поединецот не дејствува, тогаш се изневерува себеси. Насоката на влијание е од моралното разбирање кон моралниот идентитет. Според тоа, најдобриот одговор на прашањето „*зошто да бидам морален?*“ е „*затоа што тоа сум Јас*“ или „*затоа што не можам да направам нешто друго, а притоа да останам оној што сум, истиот*“. (според Bergman, 2004, стр. 34).

Заклучок

Клучните идеи во теоријата на Блази (Blasi, 2004; стр. 336) се сумирани во четири поенти. Според *првата*, моралноста, психолошки не е самопостоен ентитет опслужуван од автономни процеси, туку специфичен модел на функционирање на секој поемец како единствена целина. Поради тоа, моралните компетенции

мора да бидат интегрирани во севкупниот личносен систем. *Втората* поента е дека интегрирањето на моралноста во личноста треба да се постигне на начин кој ќе ги почитува основните карактеристики на моралноста, сфатена во смисла на секојдневните социјални размени, како и на оптималните карактеристики на психолошкото функционирање.

Според *третата* поента, суштинско за обичното разбирање на моралните акции е намерите за нивно реализирање да бидат водени барем од минимално разбирање на моралноста. *Четвртата* поента нагласува дека поради тоа што намерата на поединецот да се однесува морално зависи од еден вид лична мотивација и бидејќи мотивацијата е централен аспект на личноста, тој треба концептуално да се залага за тип личност кој е кадарен да биде мотивиран од она што ги сочинува централните карактеристики на моралноста (Blasi, 2004).

Во сфаќањето за моралноста Блази ги нагласува нејзините когнитивни основи и капацитетите за дејствување во рамки на селфот на поединецот. Според него, моралноста бара морално разбирање, а не само морално знаење, бидејќи првото ги обединува асимилациските и личните аспекти на знаењето (Blasi, 2004). Како што ќе истакнат Лепсли и Нарваез (Lapsley & Narvaez, 2004), неговото сфаќање на моралниот идентитет денес е основа на секоја дискусија за врската меѓу селфот и моралот. Тоа е основна референција кога се зборува за моралната интеграција на сознанието, емоциите и однесувањето или, пак, за параметрите на моралната личност. Воедно, концептот на морален идентитет таков каков што е прикажан во теоријата на Блази е појдовна точка за авторите кои ја истражуваат природата и развојот на моралниот карактер, оние што работат во доменот на моралното воспитание и образование, како и за многу други сродни дисциплини.

Литература

- Arnold, M.L. (1993). *The Place of Morality in the Adolescent Self*. Doctoral dissertation, Graduate School of Education of Harvard University, (преземено од: www.umn.edu, 2008)
- Bergman, R.C. (2004). Identity as Motivation: Toward a Theory of the Moral Self. Bo: Lapsley, D.K., & Narvaez, D. (Eds.). *Moral Development, Self, and Identity*, 21-46, NJ: Lawrence Erlbaum Ass. Publ
- Bergman, R.C. (2005). *Educating the Moral Self: From Aristotle to Augusto Blasi*. Doctoral Dissertation. The Graduate College at the University of Nebraska, Lincoln, (преземено од: www.umn.edu, 2008)
- Blasi, A. (1980). Bridging Moral Cognition and Moral Action: A Critical Review of the Literature. *Psychological Bulletin*, Vol.88, No.1, 1-45
- Blasi, A. (1983). Moral Cognition and Moral Action: A Theoretical Perspective. *Developmental Review*, 3, 178-210
- Blasi, A. (1988). Identity and the Development of the Self. Bo: Lapsley, D.K., & Power, F.C. (Eds.), *Self, Ego, and Identity. Integrative Approaches*, 226-242, NY: Springer-Verlag, Inc.
- Blasi, A. (1990). Kohlberg's Theory and Moral Motivation. *New Directions for Child Development*, No. 47, 51-57
- Blasi, A. (1993). The Development of Identity: Some Implications for Moral Functioning. Bo: Noam, G.G., & Wren, T.E. (Eds.). *The Moral Self*, 99-122, MIT Press, USA
- Blasi, A. (2004). Moral Functioning: Moral Understanding and Personality. Bo: Lapsley, D.K., & Narvaez, D. (Eds.). *Moral Development, Self, and Identity*, 335-347, NJ: Lawrence Erlbaum Ass. Publ.
- Blasi, A., & Glodis, K. (1995). The Development of Identity. A Critical Analysis from the Perspective of the Self as Subject. *Developmental Review*, 15, 404-433
- Blasi, A., & Milton, K. (1991). The Development of the Sense of Self in Adolescence. *Journal of Personality*, Vol.58, Iss.2, 217-242
- Carlo, G., & Pope-Edwards, C. (Eds.). (2005). *Moral Motivation through the Life Span*. Nebraska Symposium on Motivation, Vol.51. University of Nebraska Press, USA
- Фрицханд, А. (2010). *Морално мислење и морална слика за себе во периодот на адолесценција*. Необјавен докторски труд. Скопје: Филозофски факултет
- Haviv, S., & Leman, P.J. (2002). Moral Decision-making in Real Life: factors affecting moral orientation and behavior justification. *Journal of Moral Education*, Vol.31, No.2, 121-140
- Lapsley, D.K., & Narvaez, D. (Eds.), (2004). *Moral Development, Self, and Identity*. NJ: Lawrence Erlbaum Ass. Publ.

Walker, L. (2004). Gus in the Gap: Bridging the Judgment-Action Gap in Moral Functioning.

Bo: Lapsley, D.K., & Narvaez, D. (Eds.), (2004). *Moral Development, Self, and Identity*, 1-20, NJ: Lawrence Erlbaum Ass. Publ.

Ana FRITZHAND

MORAL IDENTITY IN THE THEORY OF MORAL FUNCTIONING OF AUGUSTO BLASI

Summary

This paper presents briefly the theory of moral functioning whose author is Augusto Blasi – one of the most well known contemporary developmental psychologists. His research about moral judgment and moral behavior relationship promotes the concept of moral identity as most plausible solution to the gap problem between these two domains of morality. In that sense Blasi develops the self-model focused on the “transition from moral judgment to moral behavior and on the question of consistency of the judgment-behavior relationship” (Blasi, 1983; cmp. 194). This model is presented through seven propositions and has four fundamental characteristics. In this paper are also briefly presented selected studies on formation and development of moral identity in childhood and adolescence, conducted by Blasi and alliances. The strengths of the theory of moral functioning over other known models and theories in the field of moral psychology and moral development are presented in the end of the paper.

Keywords: MORAL IDENTITY, MORAL REASONING, MORAL FUNCTIONING